

HANDELPOLITIKK FOR UTVIKLING

Politisk plattform for Handelskampanjen

HANDELSKAMPANJEN

INNHold

Internasjonale handelsregelverk må respektere	
FN-konvensjoner og FN-regelverk	4
Ja til åpenhet og demokrati i WTO	5
Handel med jordbruksvarer	6
Handel med tjenester	7
Handel med industrivarer og sjømat	8
Monopolisering av kunnskap	10
Nei til nye tema (Singaporetema)	11
Nei til investeringsavtaler.....	12
Begrens makten til de multinasjonale selskapene	13

Handelskampanjens politiske plattform, vedtatt på årsmøtet i april 2012
Layout: Jenny Jordahl

Følgende organisasjoner er medlem i Handelskampanjen:
Attac Norge, Fagforbundet, For velferdsstaten, Handel og Kontor, Latin-Amerikagruppene i Norge, Natur og Ungdom, Nei til EU, Norges Bondelag, Norges Bygdekvinnelag, Norges Bygdeungdomslag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Oikos - Økologisk Norge, PRESS, Spire (Utviklingsfondets ungdom), Ungdom mot EU og Utviklingsfondet

handelskampanjen@handelskampanjen.no
www.handelskampanjen.no

POLITISK PLATTFORM

HANDELSKAMPANJEN arbeider for en verden der hensynet til mennesker, miljø og samfunn ligger til grunn for utvikling, der viktige avgjørelser for samfunnet tas av demokratiske organ og ikke overlates til snevre økonomiske interesser. Finanskrise, klima- og energikrise, sultkrise-, sosiale kriser og demokratiske kriser, tilsier et helt annet regelverk for å sikre jevnere fordeling, nok mat og en levende klode for framtidens innbyggere.

FN-KONVENSJONER OG FN-REGELVERK SKAL VÆRE OVERORDNET INTERNASJONALT HANDELSREGELVERK

Internasjonal handel må bidra til bærekraftig utvikling og bidra til å sikre menneskerettighetene. Da er det behov for omfattende endringer i dagens internasjonale handelsregime. I motsetning til de fleste frihandelsavtaler, må handelsregelverket støtte opp om innbyggers demokratiske rettigheter til å utvikle politikk som kan sikre sysselsetting, bearbeiding av landets råvarer, tilstrekkelig mat, samt miljømessig og sosial utvikling. Forhandlinger om nye regelverk i WTO og flerstatlige frihandelsavtaler retter seg inn mot å forsterke disse regelverkene i negativ retning på flere områder. Eksempler på det er motstridende regelverk i FN-avtaler om biologisk mangfold og patentavtalen (TRIPS) i WTO, om arbeiderrettigheter, og retten til vann, utdanning og helsetjenester, som trues av privatisering. Internasjonale klima- og miljøavtaler kan også komme i konflikt med WTO-regelverket. Handelskampanjen skal arbeide for at handelspolitikk ikke hindrer arbeidstakere verden over grunnleggende faglige og demokratiske rettigheter og støtte kvinners rett til anstendig inntektsgivende arbeid. Internasjonal handel skal ikke føre til barnearbeid.

VI KREVER:

- Konvensjoner og avtaler i FN-regi og Den internasjonale arbeidsorganisasjonen ILO må være overordnet alle andre internasjonale regelverk, herunder WTO-avtalene og de bilaterale og regionale frihandelsavtalene. Der det er konflikt mellom avtaler og regelverk i FN/ILO og WTO, må førstnevnte regelverk gjelde.

JA TIL ÅPENHET OG DEMOKRATI

Til tross for at WTO bygger på enighet (konsensus) og at alle stater formelt sett er likeverdige, fungerer WTO som en udemokratisk organisasjon der de mektigste bruker alle midler for å presse gjennom sine standpunkter. Det er behov for en totalt annen praksis. Forhandlingene må være åpne, demokratiske og inkluderende, og de må foregå i fora der alle land har lik rett og mulighet til representasjon og å gjøre sin stemme gjeldende.

De regionale og bilaterale frihandelsavtalene fremforhandles bak lukkede dører mellom rike land og utviklingsland. Avtalene blir først offentliggjort når de er ferdigforhandlet og signert. Det gjør en reell demokratisk behandling umulig. Der de multilaterale avtalene i WTO er kilde for mye debatt og en arena der utviklingsland kan samle seg om felles krav, er de bilaterale og regionale frihandelsavtalene unndratt offentligheten og splitter utviklingsland som ellers står sammen.

VI KREVER:

- Åpenhet og demokrati i WTO-forhandlingene.
- Multilaterale fremfor plurilaterale avtaler i WTO
- Asymmetriske avtaler til fordel for utviklingsland
- Åpenhet om norske posisjoner
- Konsekvensanalyser av sosiale, miljømessige og økonomiske effekter for alle parter
- Høring og involvering av Stortinget før frihandelsavtalene signeres

HANDEL MED JORDBRUKSVARER

Landbruksproduksjon dreier seg først og fremst om å sikre nok og sunn mat til egen befolkning, lokalt, regionalt og nasjonalt, om å holde produktiv matjord i hevd, og forbedre jorda for kommende generasjoner. Dette for å sikre gode levekår til verdens befolkning, og å opprettholde mangfoldet i kultur, natur og bosettingsmønster. Rundt 90 prosent av all matproduksjon forbrukes innenfor landenes grenser. Internasjonal handel omfatter derfor bare rundt 10 prosent av matproduksjonen. Likevel er det i det internasjonale handelsregelverket denne lille andelen som legger premissene også for nasjonale regler for produksjon til eget forbruk. Det er viktig at et internasjonalt handelsregelverk forplikter til, og

beskytter retten til lokal matproduksjon for egen befolkning. Småskala familiejordbruk er sårbart for konkurranse fra importerte varer og må sikres beskyttelse. Lokale markeder må styrkes, ikke undergraves.

WTOs regelverk og de bilaterale og regionale frihandelsavtalene hindrer bruken av et effektivt importvern. Dette, kombinert med omfattende bruk av subsidier i industrialiserte land, på varer som havner på u-landsmarkeder, ødelegger og truer levekårene til matprodusenter i utviklingsland, og må derfor avvikles på sikt. Slike subsidier bidrar også til at matvarer fra rike land utkonkurrerer matvarer fra fattige land på det norske markedet. Norge importerer ca 50 prosent av maten vi spiser. Til tross for nulltoll fra de minst utviklede landene og flere lavinntektsland, og redusert toll fra andre utviklingsland, kommer nesten all import fra de rike landene.

VI KREVER:

- At hvert land må ha rett til å iverksette tiltak som sikrer produksjon for eget forbruk.
- At det innføres et skille mellom støtte til produkter for eget forbruk og til produkter som blir eksportert. Alle former for direkte og indirekte subsidier som går til eksport rettet mot utviklingsland, må stanses umiddelbart, og på sikt må alle eksportsubsidier avvikles.
- At det innføres en ny importtoll på subsidierte varer fra rike land som tilsvarer verdien av de subsidiene som er gitt
- At Norge og andre rike land må øke importen av matvarer fra utviklingsland, der de har overskudd, i stedet for å importere fra andre rike land.
- At Norge må arbeide for rett til å innføre straffetoll mot eksportsubsidierte varer, tilsvarende størrelsen på subsidiene i produksjonslandet, for å øke importen fra utviklingsland på bekostning av import fra industrialiserte land

HANDEL MED TJENESTER

Gjennom tjenesteavtalen i WTO (GATS) og tjenestekapitlene i de bilaterale og regionale frihandelsavtalene arbeider storselskapene og deres lobbyister for at så vel offentlige som private tjenester gjøres til internasjonale konkurransemarkeder, både i rike og fattige land. Sterke multinationale selskaper presser på for at offentlige velferdstjenester skal

privatiseres og omgjøres til profitable investeringsobjekter. Basisbehov som for eksempel tilgangen til rent vann, utdanning og helsetjenester, kollektivtransport og grunnleggende energi- og teletjenester må ikke omgjøres til varer på et internasjonalt marked.

Olje- og energidepartementet har videre utviklet krav til avregulering av energitjenester. De inneholder også krav om teknologinøytralitet, som kan true retten og plikten stater har til å legge til rette for miljø- og klimamessig beste energibærere og teknologi.

VI KREVER:

- Full åpenhet og høring om norske posisjoner i tjenesteforhandlingene.
- At Norge trekker alle liberaliseringskrav til utviklingsland på tjenester.
- At offentlige tjenester holdes utenfor handelsavtalene.
- At Norge trekker tilbake forpliktelsene til fri internasjonal konkurranse innen det norske utdanningssystemet.
- At det gjøres en full klima-konsekvensutredning og høring om kravene om avregulering av energitjenester.
- Det må være fullt mulig å trekke tilbake tidligere avreguleringer innen tjenesteyting, uten at dette skal kompenseres med liberalisering innen andre områder, og erstatningsutbetalinger til selskap som mener at de har evig rett til uregulerte markeder

HANDEL MED INDUSTRIVARER OG SJØMAT¹

De industrialiserte landene har bygget opp sin industri gjennom omfattende bruk av offentlig regulering og støtte, samt beskyttelse mot internasjonal konkurranse og kopiering av teknologi. Gjennom WTO og de bilaterale og regionale frihandelsavtalene forsøker nå de samme landene å sikre seg stadig større markedsadgang i utviklingsland ved å begrense disses rett til å benytte de samme virkemidlene. Dette hindrer utviklingsland i å utvikle egen industri og har i flere tilfeller også ført til dramatisk avindustrialisering, økt arbeidsledighet og primitivisering av arbeid og produksjon. De industrialiserte landene trekker stigen opp etter seg. Dette er uakseptabelt. Et internasjonalt handelsregelverk må sikre retten til å beskytte og videreutvikle egen industri, sysselsetting, næringsklynger med tilhørende tjenestesektorer. Norge er blant de

---

¹Fisk og sjømat defineres som industrivarer i WTO og forhandles derfor på andre premisser enn matvarer fra jordbruket.

fremste pådriverne for økt markedsadgang for industrivarer, for å sikre eksportinteressene til oppdrettsnæringen.

Gjennom nye frihandelsavtalene har Næringsdepartementet, uten offentlige politiske prosesser, innført klausuler som forbyr alle eksportrestriksjoner. Det kan ikke leses på annen måte enn at utviklingsland ikke skal ha anledning til å sikre egne innbyggere mat, fisk, og arbeid knyttet til egne råvarer. Kutt i toll i mange utviklingsland betyr opp til 39 % kutt i frie inntekter, en inntekt som oftest dekkes av den rike delen av landets befolkning. Slike kutt medfører kutt i offentlige tjenester og økt bistandsavhengighet.

VI KREVER:

- At norske myndigheter arbeider for at utviklingsland skal kunne bruke de samme industripolitiske virkemidlene som Norge selv har brukt for å utvikle egen industri sysselsetting og velferdsstat.
- Full åpenhet om norske krav og posisjoner
- At Norge respekterer utviklingslands legitime rett til beskyttelse av eget fiske.
- Alle krav om fjerning av eksportrestriksjoner tas bort i frihandelsavtaler, og at Norge avviser tilsvarende klausuler i WTO.

MONOPOLISERING AV KUNNSKAP

WTO-avtalen om immaterielle rettigheter, inklusive patentrettigheter, TRIPS, og kapitlene i frihandelsavtalene som regulerer patentrettigheter påbyr medlemslandene å patentere mikroorganismer, samt enten å patentere eller innføre system for plantevernbeskyttelse av planter og dyr.

Det gjeldende patentregimet hindrer økonomisk og sosial utvikling i fattige land, ikke minst ved at det vanskeliggjør teknologioverføring. Det minsker biodiversitet, gir mulighet til å frarøve lokalsamfunn retten over egen tradisjonell kunnskap, og biologiske ressurser, samt hindrer regjeringers rett til å sette egen befolknings helse først. Patentregelverket i handelsavtalene åpner for at det gjøres unntak fra patentregelverket i en «nasjonal krisesituasjon». Begrepet «nasjonal krisesituasjon» må også dekke økonomisk og produksjonsmessig underutvikling, sosial- og helsemessig krise og miljøkrise. De bilaterale og regionale frihandelsavtalene Norge inngår gjennom EFTA inneholder også patentrettigheter knyttet til datatest. I praksis vil det si at patentperioden blir enda lengre og at fleksibiliteten gitt i TRIPS blir vanskelig å benytte seg av.

VI KREVER:

- At handelsavtalene endres slik at det ikke blir mulig å ta patent på liv, inkludert mikroorganismer.
- Alle internasjonale avtaler som omhandler patentrettigheter, må gi regjeringer rett og plikt til å begrense patentbeskyttelse for å beskytte offentlig helse og sikkerhet, herunder patenter på livsviktige medisiner, miljø og sikkerhet.
- At virkemidler som bruk av tvangslisens og parallellimport ikke undergraves og beskyttes av fellesskapets organisasjoner som legale virkemidler, både med tanke på medisiner og for å sikre teknologioverføring.
- At en kommende revisjon av TRIPS-avtalen skal gjelde selve avtaleteksten – ikke implementeringen.

NEI TIL NYE TEMAER (SINGAPORETEMAER)

De nye temaene innebærer offentlige innkjøp, konkurransepolitikk, investeringsavtale, og såkalt tilrettelegging for grensekryssende varer. På ministermøtene i Singapore i 1996, i Doha i 2001, og i Cancun i 2003 ble de såkalte Singapore-temaene avvist av majoriteten av utviklingsland i WTO. Temaene blir likevel i stor grad inkludert i de regionale og bilaterale frihandelsavtalene som industriland har forhandlet fram med utviklingsland, noe utviklingsland har karakterisert som å få gå bakveien inn.

Å inkludere disse temaene i WTO vil gi økt makt til storselskapene og begrense utviklingslandenes mulighet til å føre en industrialiserings- og investeringspolitikk som vestlige land selv har ført i sin industrialiseringsprosess. Til tross for motstanden fra utviklingsland er det nå laget en plurilateral avtale om offentlige innkjøp som land kan tilslutte seg etter hvert under WTO-hatten. Temaene kan derfor ikke aksepteres, verken i WTO, i plurilaterale avtaler eller i regionale og bilaterale frihandelsavtaler.

VI KREVER:

- Ingen forhandlinger om nye temaer i WTO – motstanden fra utviklingsland må respekteres

NEI TIL INVESTERINGSAVTALER

Norge inngår investeringsavtaler og frihandelsavtaler som inneholder bestemmelser om investeringer til tross for massiv mobilisering mot slike avtaler både fra utviklingsland og sivilsamfunn i industrialiserte land. Investeringsavtaler kan få alvorlige konsekvenser for befolkningen i landene det forhandles med, og de påvirker i stor grad mulighet for lokal næringsutvikling, utvikling av miljøbestemmelser, urbefolkningsmenneske- og arbeiderrettigheter osv. Investeringsavtaler omfatter som regel bestemmelser om likebehandling (nasjonal behandling og bestelandsprinsippet), fri kapitalbevegelser, tvisteløsningsmekanismer og en helt ny definisjon av begrepet ekspropriasjon.

Private investeringer i jordbruksland blir av noen fremstilt som alternativ til bistand. Ofte bør det heller kalles landran, fordi lokalbefolkning og nasjoner mister tilgang til og råderett over jord og vann. Dersom investeringer i naturressurser som vann, jord og mineraler skal føre til utvikling må stater ha mulighet til å sette krav til investorer på samme måte som Norge gjorde i utviklingen av vannkraft og oljeindustrien.

VI KREVER:

- At investeringsklausuler ikke må inngå i de bilaterale og regionale frihandelsavtalene
- At tvister ikke skal løses i ICSID, Verdensbankens tvisteløsningspanel. Tvister om de internasjonale avtaler skal foregå innenfor rammen av avtalen, og/eller i nasjonale rettssystem. Investorers anledning til å bruke internasjonale tvisteløsningssystem mot stater er ikke akseptabelt
- At alle land må ha politisk handlingsrom til å kreve lokalt innhold, hjemfallsrett og mulighet til å forvalte land-, vann- og mineralressurser og begrense eksport av varer.
- At investeringer i jordbruk som støttes av norske myndigheter må

være basert på informerte valg fra alle parter og ha krav om åpenhet og innsyn. De må aldri gå på bekostning av folks matsikkerhet eller medbestemmelsesrett.

- At det etableres et internasjonalt samarbeid innad i FN-systemet for å kontrollere store internasjonale investeringsavtaler i jordbrukssektoren.

BEGRENS MAKTEN TIL DE MULTINASJONALE SELSKAPENE

- Multinasjonale selskap får stadig mer makt. To tredjedeler av all internasjonal handel foregår mellom eller internt i multinasjonale selskaper. I økende grad har de registrert selskap i skatteparadis, der det foregår omfattende korrupsjon og skatteunndragelser. 200 selskaper kontrollerer i dag mer enn en fjerdedel av verdens økonomiske aktivitet. Blant de 100 største økonomiene i verden finner vi 51 selskaper og 49 land. Gjennom markedsliberalisering og avregulering, fri bevegelse av kapital og varer og en stadig sterkere monopolisering av markeder, har disse selskapene økt sin innflytelse dramatisk. Finans- og gjeldskrisene forsterker dramatisk denne maktkonsentrasjonen. Uforpliktende etiske retningslinjer og oppfordringer om «samfunnsmessig ansvar» uten sanksjonsmuligheter har vist seg ikke å være tilstrekkelige for å temme disse kreftene. Handelskampanjen skal arbeide for at det internasjonale konsernfaglige samarbeidet videreutvikles og styrkes mellom organisasjoner og foreninger og støtte hjelpe-, utviklings- og samarbeidsprosjekter med demokratiske fagforeninger i andre land.

VI KREVER:

- Fundamental nytenkning, der finansinstitusjonene demokratiseres fram for at de gis stadig større makt og frihet.

- At multinasjonale selskaper underlegges strenge anti-trust-reguleringer med tilknyttede sanksjonsmuligheter for å dele dem opp og hindre at deres aktiviteter og investeringer undergraver demokrati, fattigdomsbekjempelse og utvikling.
- Multinasjonale selskaper ikke får kontroll over områder som er grunnleggende for folks liv, som retten til vann, mat, undervisning, helse, energi, telekommunikasjon og infrastruktur og et sted å bo.
- Norge tar et spesielt ansvar for å kontrollere norske multinasjonale selskaper i utviklingsland, slik at de ansvarliggjøres etter norske regler og avtaleverk i vertsland som har svakere regler og overvåking.

OM HANDELSKAMPANJEN

Handelskampanjen er en samarbeidsorganisasjon som arbeider for å spre informasjon om internasjonal handel og for å påvirke norske myndigheter og internasjonale fora i tråd med den politiske plattformen til organisasjonen. Til grunn for plattformen ligger et ønske om å motarbeide den rådende, nyliberalistiske handelspolitikken og grunnleggende reformere det handelspolitiske systemet. Handelskampanjen ble dannet i 2004. Følgende organisasjoner er medlemmer av Handelskampanjen (pr 15.08.2012): ATTAC, Fagforbundet, For velferdsstaten, Handel og Kontor, Latin-Amerikagruppene, Natur og Ungdom, Nei til EU, Norges Bondelag, Norges Bygdekvinnelag, Norges Bygdeungdomslag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Oikos – Økologisk Norge, PRESS, Spire – Utviklingsfondets ungdom, Ungdom mot EU, og Utviklingsfondet.

Årsmøtet i Handelskampanjen som består av en representant fra hver medlemsorganisasjon, velger leder og koordineringsgruppe (styre), godkjenner regnskap, vedtar politisk plattform, vedtekter og arbeidsplaner.

Handelskampanjen har utgitt en rekke hefter og rapporter om norsk og internasjonal handelspolitikk, og gir ut et elektronisk nyhetsbrev ca. en gang per måned som alle som ønsker, kan abonnere på.

Se mer informasjon på: www.handelskampanjen.no